

CESTAMI NÁVRATŮ

Tak bychom mohli nazvat konference, jež byly v minulosti pořádány literárněvědným slavistickým pracovištěm Filozofické fakulty brněnské univerzity. Jak plynul čas, měnil se název pořádajícího ústavu i samotné univerzity. Základní vědecká orientace na komparatistiku a poetiku však zůstávala táž. Vždyť prakticky všichni, kdo se na těchto akcích podíleli, navazovali na profesora Franka Wollmana, jenž jako žák Jiřího Polívky rozvíjel i podněty Alexandra Nikolajeviče Veselovského. Někdejší téměř roční pobyt mladého A. Veselovského v Praze r. 1863 sice nesplnil jeho snahu o hlubší slavistická studia, v osobě Jiřího Polívky zde však posléze našel svého následovníka.¹ Frank Wollman, jenž na Masarykově univerzitě v Brně působil od konce 20. let, koncipoval komparatisticky svoje přednášky i četné publikace o slovanských literaturách. V 50. letech, kdy bylo srovnávací bádání pokládáno narmoze ještě za pavědu,² takto orientoval aspirantské semináře, na něž zval nadanější studenty a začínající asistenty. Za logický sled zastavení na cestě proti proudu času lze pokládat jména osobností, jimž byly brněnské mezinárodní konference v minulosti věnovány: Frank Wollman (*Litteraria humanitas* II, 1993), Roman Jakobson (*Litteraria humanitas* IV, 1996), Alexandr Veselovskij (*Litteraria humanitas* VI, 1998). Formálním podnětem k uspořádání této mezinárodní akce bylo devadesáté výročí úmrtí **Alexandra Nikolajeviče Veselovského** (16. 2. 1838 - 23. 10. 1906), jež se téměř přesně shodovalo s konáním konference v říjnu 1996. Sborník, který z tohoto podnětu vznikl, vychází shodou okolností k dvojímu kulatému výročí. 5. května 1888 se narodil Frank Wollman a o padesát let dříve Alexandr Veselovskij. Vydavatelům se tak díky problémům mimoliterární povahy zdařilo připomenout i stošedesáté narozeniny velkého komparativisty.

Jubileá jsou obvykle podnětem k rekapitulacím. Doby, kdy bylo třeba komparatistiku hájit a Veselovského obhajovat, jsou již našťěstí dávno pryč. Dvacáté století, na jehož prahu ruský badatel zemřel, přineslo řadu nových podnětů a mnoho slavných jmen. Čteme-li však dílo Veselovského v tomto

¹ Srov. nekrolog Jiřího Polívky: jpa, Dne 23. října m. r. zemřel Alexandr Nikolajevič Veselovskij... Český časopis historický 13, 1907, s. 248-252.

² Srov. historický exkurz do vývoje komparatistiky v úvodní studii monografie Slavomíra Wolmana Porovnávacia metóda v literárnej vede. Bratislava, Tatran 1988, s. 9-38.

novém kontextu, zjistíme s překvapením, že v něm nalezneme zajímavou shodu zájmů a podnětů k mnoha tvůrčím řešením. Jeho mladistvý zájem o Itálii, jenž posléze vyzrál v monumentální dílo o italské renesanci, koresponduje s analogickou orientací ruských romanopisců, především Dmitrije Merežkovského, i s pozdější Losevovou *Estetikou renesance* (1982). Analýzou rané fáze kultury Veselovskij navazoval a tvůrčím způsobem rozvíjel dílo E. B. Tylora, a přispěl tak k rozvoji kulturní antropologie. Zvláště významné jsou jeho práce věnované historické poetice a poetice syžetů. Tvůrčí aspekty srovnávacího bádání, jež koncizně specifikoval, mají širokou škálu uplatnění v nejrůznějších sférách kultury a přinášejí kladné výsledky i tehdy, je-li bezprostřední kontakt zcela vyloučen. Zdá se, že v současné době, kdy se komunikativní kanály tak rozhojnilly a zdokonalily, že nelze bezprostřední ovlivnění ani nevývratně dokázat ani zcela vyloučit, stává se typologická komparativní metoda stále nosnější.

Neméně zajímavé je zjištění, že svým rozsáhlým srovnávacím studiem primitivních kultur Veselovskij bezprostředně předcházal proměně estetických zdrojů. Zájem o inzitní kultury se poté stal charakteristickým pro celé 20. stol. Alexandr Veselovskij sledoval zdroje a vývoj literatury, folkloru i umění, současně však nezůstával lhostejný ani ke kultuře své současnosti či svého století. Svědčí o tom rané reportáže o italských výstavách či studie o ruských básnících Puškinovi a Žukovském, jež odpovídaly jeho zájmu o romantismus, tak charakteristickému pro pozitivisticky orientované badatele. Pozoruhodný je cyklus statí o Šalomounovi a Kitovrasovi (*Solomon i Kitovras*), začleňovaný do širokého mytologického rámce, podobně jako jeho výklady z oblasti poetiky. Veselovskij zůstává stále inspirativní rovněž pro folkloristy. Vedle analýzy ruských bylin a pohádek si ve svých recenzích všímal i folkloru orientálního, ukrajinského, jihoslovanského, rumunského aj. I když lze některé rané soudy Veselovského o vztahu italských pohádek a novel do jisté míry korigovat, jako celek jsou i tyto studie pro současného čtenáře podnětné. V českém kontextu pak nelze opomenout výše zmíněnou skutečnost, že Veselovskij patří k nepochybným zdrojům české literárněvědné komparatistiky. Tím více je proto škoda, že dosud chybí alespoň výběr z jeho prací v českém překlade.

Danuše Kšicová